

OBSAH

Předmluva	5	2.5.2 Doporučení pro pracovní výchovu a ergoterapii	25
1 Prakticky zaměřené předměty jako součást základního vzdělání	6	2.5.3 Materiály, činnosti a pracoviště pro pracovní výchovu a ergoterapii	25
1.1 Vymezení vybraných pojmů	6	2.5.4 Léčba prací cílená na postiženou oblast	26
1.2 Prakticky zaměřené předměty ve vzdělávacích programech základních a speciálních škol	6	2.5.5 Kompenzační pomůcky	26
1.2.1 Základní škola	7	2.6 Pracovní výchova a ergoterapie zrakově postižených osob	27
1.2.2 Národní škola	7	2.6.1 Cíle a úkoly ergoterapie zrakově postižených osob	27
1.2.3 Zvláštní škola	8	2.6.2 Doporučení pro práci se zrakově postiženými osobami	27
1.2.4 Pomocná škola	8	2.6.3 Metody práce používané v ergoterapii zrakově postižených osob	29
1.2.5 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	8	2.6.4 Příkladů okruhů činností používaných v ergoterapii zrakově postižených osob	30
1.3 Cíle vyučování a učení prakticky zaměřených předmětů, standardy základního vzdělání a kompetence žáků	10	2.7 Aktivizace seniorů	31
1.3.1 Specifické cíle praktických činností v základním školství	10	2.8 Úkoly k 2. kapitole	32
1.3.2 Cíle pracovního vyučování na zvláštních školách	10	2.9 Použité a doporučené informační zdroje	33
1.3.3 Cíle pracovní a výtvarné výchovy v pomocných školách	11	3 Didaktické metody v praktických činnostech	35
1.3.4 Cíle praktických činností a kompetence žáků v základním školství podle Rámcového vzdělávacího programu	11	3.1 Přehled metod a jejich třídění	35
1.4 Úkoly k 1. kapitole	12	3.1.1 Metody spojené s praktickými činnostmi žáků a klientů	35
1.5 Použité a doporučené informační zdroje	13	3.1.2 Instruktáž k praktickým činnostem	36
2 Ergoterapie, pracovní terapie, léčba prací	14	3.2 Heuristické metody, aktivizační metody, konstruktivistické přístupy k učení	37
2.1 Vymezení pojmů souvisejících s ergoterapií	14	3.2.1 Význam a pojetí aktivizačních metod	37
2.2 Ergoterapie - vymezení pojmu, cíle a klasifikace	16	3.2.2 Aktivizační metody v praktických činnostech a v ergoterapii	38
2.2.1 Vymezení pojmu ergoterapie a ergoterapeut	16	3.3 Problémové metody v prakticky zaměřených předmětech v základním a speciálním školství	40
2.2.2 Cíle ergoterapie	16	3.3.1 Problémová situace, problém, problémová úloha	40
2.2.3 Hlavní oblasti ergoterapie	16	3.3.2 Postupy při použití problémové metody v prakticky zaměřených předmětech	41
2.2.4 Podmínky a okolnosti ovlivňující dosažení cílů ergoterapie	17	3.4 Výukové projekty a projektové vyučování v praktických činnostech	42
2.3 Ergoterapie v předškolním a školním věku	17	3.4.1 Vymezení pojmů, přednosti a úskalí projektové metody	42
2.3.1 Cíle a úkoly ergoterapie u dětí	18	3.4.2 Stavba výukových projektů	42
2.3.2 Doporučení pro práci s dětmi při ergoterapii	18	3.4.3 Typy výukových projektů	43
2.3.3 Metody práce používané v dětské ergoterapii	18	3.5 Úkoly ke 3. kapitole	44
2.3.4 Hra, její využití a druhy her	19	3.6 Použité a doporučené informační zdroje	44
2.3.5 Příkladů okruhů činností používaných v dětské ergoterapii	20	4 Organizace a plánování výuky prakticky zaměřeným předmětům (PZP)	46
2.4 Pracovní výchova a využití ergoterapie u osob s mentální retardací	20	4.1 Organizační formy výuky v základním a speciálním školství	46
2.4.1 Cíle a úkoly pracovní výchovy a ergoterapie MR	21	4.1.1 Formy výuky	46
2.4.2 Specifika osobnosti s mentální retardací důležitá pro pracovní výchovu a ergoterapii	21	4.1.2 Struktura vyučovacích jednotek praktických činností v učebně, ve specializované pracovně, v dílně	46
2.4.3 Doporučení pro výchovnou práci s MR	22	4.1.3 Exkurze	47
2.4.4 Organizace praktických činností MR	23		
2.5 Pracovní výchova a ergoterapie tělesně postižených a zdravotně oslabených osob	25		
2.5.1 Cíle pracovní výchovy a ergoterapie	25		

4.1.4	Praktické činnosti na školním pozemku	47	a druhů přírodních materiálů	60	
4.2	Plánování výuky v prakticky zaměřených předmětech	47	6.1.3	Možnosti využití a vztahy k jiným předmětům a druhům činností	60
4.2.1	Vyučovací zásady důležité pro plánování a vlastní výuku PZP	48	6.1.4	Pracovní pozice, úchopy a náročnost prací s přírodním materiálem	61
4.2.2	Rámcový plán a tematické plány v PZP	49	6.2	Papír a papírenské výrobky	61
4.2.3	Příprava na vyučovací jednotku PZP	49	6.2.1	Charakteristika, vlastnosti a druhy papíru a papírenských výrobků	61
4.3	Úkoly ke 4. kapitole	50	6.2.2	Hlediska pro výběr činností a druhů papíru	61
4.4	Použité a doporučené informační zdroje	51	6.2.3	Možnosti využití papíru a vztahy k jiným předmětům a druhům činností	62
5	Rostliny v prakticky zaměřených předmětech, v zájmové činnosti a v ergoterapii	52	6.2.4	Pracovní pozice, úchopy a náročnost prací s papírem	62
5.1	Výběr a využití rostlin	52	6.3	Modelovací a lící materiály	62
5.1.1	Výběr rostlin a činností pro práci ve vyučování	52	6.3.1	Charakteristika, vlastnosti a druhy modelovacích a lících materiálů	62
5.1.2	Rostliny v zájmové činnosti	52	6.3.2	Hlediska pro výběr činností a druhů modelovacích a lících materiálů	62
5.1.3	Význam a využití prací s rostlinami ve výuce a v zájmové činnosti	52	6.3.3	Možnosti využití a vztahy k jiným předmětům a druhům činností	63
5.1.4	Rostliny v ergoterapii	53	6.3.4	Pracovní pozice, úchopy a náročnost prací s modelovacími materiály	63
5.2	Charakteristika rostlin a činnosti s rostlinami v interiéru	53	6.4	Textilní materiály	64
5.2.1	Pokojevé rostliny	53	6.4.1	Charakteristika, vlastnosti a druhy textilních materiálů	64
5.2.2	Užitkové rostliny	53	6.4.2	Hlediska pro výběr činností a druhů textilních materiálů	64
5.2.3	Aranžování a vazba rostlin	54	6.4.3	Možnosti využití a vztahy k jiným předmětům	64
5.3	Venkovní rostliny a praktické činnosti	54	6.4.4	Pracovní pozice, pohyby a úchopy	64
5.3.1	Příklady činností při pobytu venku, při procházkách a exkurzích	54	6.5	Dřevo	65
5.3.2	Praktické činnosti spojené s pěstováním rostlin na zahradách	54	6.5.1	Charakteristika, biologická podstata tvorby dřeva a jeho vlastnosti	65
5.4	Školní zahrady a přírodní učebny	55	6.5.2	Hlediska pro výběr činností a materiálu	67
5.4.1	Vybavení školní zahrady	55	6.5.3	Možnosti využití prací se dřevem a vztahy k jiným předmětům a druhům činností	68
5.4.2	Uspořádání školní zahrady	55	6.5.4	Pracovní pozice, úchopy a rozsah pohybů při práci	68
5.4.3	Doporučení pro organizaci práce na školní zahradě	56	6.6	Úkoly k 6.kapitole	68
5.5	Zahrady a parky - využití a specifika pro znevýhodněné osoby	56	6.7	Použité a doporučené informační zdroje	69
5.5.1	Zahrady a parky pro zrakově postižené osoby	56	7	Bezpečnost a hygiena práce při praktických činnostech	70
5.5.2	Zahrady pro sluchově postižené osoby	56	7.1	Hlavní zásady bezpečné a hygienicky nezávadné práce platné pro výuku prakticky zaměřených předmětů a pro práci klientů v různých zařízeních	70
5.5.3	Parky a zahrady pro tělesně postižené osoby	57	7.2	Výukové prostory a prostory pro praktické činnosti žáků a klientů	71
5.5.4	Zahrady a parky pro osoby s mentálním postižením	57	7.2.1	Prostorové podmínky	71
5.6	Rostliny z hlediska bezpečnosti a hygieny práce	57	7.2.2	Pobytové podmínky - vytápění a osvětlení prostor pro výuku a praktické činnosti	71
5.6.1	Jedovaté rostliny	57	7.3	Použité a doporučené informační zdroje	71
5.6.2	Rostliny jako zdroj alergenů	57	8	Využití praktických činností pro diagnostiku a rozvoj osobnosti žáků v základním a speciálním školství, diagnostika v ergoterapii a ergodiagnostika	72
5.7	Úkoly k 5. kapitole	58			
5.8	Použité a doporučené informační zdroje	58			
6	Přírodní a technické materiály v prakticky zaměřených předmětech, v zájmové činnosti a v ergoterapii	59			
6.1	Přírodní materiály	60			
6.1.1	Charakteristika, vlastnosti a druhy přírodních materiálů	60			
6.1.2	Hlediska pro výběr činností				

8.1	Vymezení vybraných pojmů	72	8.3.2	Uplatnění environmentální výchovy v prakticky zaměřených předmětech	76
8.2	Diagnostické metody používané v prakticky zaměřených předmětech	72	8.4	Diagnostika v ergoterapii a ergodiagnostika ..	77
8.2.1	Pozorování jako diagnostická metoda při praktických činnostech	73	8.4.1	Diagnostika v ergoterapii	77
8.2.2	Rozhovor a dotazník jako diagnostické metody při praktických činnostech	74	8.4.2	Ergodiagnostika	78
8.2.3	Rozbor a hodnocení výsledků praktických činností	74	8.5	Úkoly k 8. kapitole	78
8.2.4	Testy a testování při praktických činnostech ..	74	8.6	Použití a doporučené informační zdroje	79
8.3	Rozvoj osobnosti žáků v prakticky zaměřených předmětech	75	9	Přílohy	80
8.3.1	Oblasti, které lze rozvíjet při praktických činnostech	76	9.1	Příklady písemných příprav na vyučovací jednotky praktických činností	80
			9.2	Opracování dřeva a pracovní techniky	83
			9.3	Příklady testů používaných v ergoterapii	87

Předmluva

Vážené čtenářky, vážení čtenáři!

Učební text, který jste si vypůjčili nebo koupili, je určen především studentům speciální pedagogiky – učitelství na speciálních školách, kteří si zvolili zaměření na pracovní výchovu a studentům oborového studia speciální pedagogiky s volitelnou ergoterapií. Doufáme však, že ho využijí i další studenti těchto oborů, protože při své práci pedagogů, organizačních a řídicích pracovníků ve školách a v zařízeních pro znevýhodněné osoby se s pracovní výchovou a ergoterapií s velkou pravděpodobností setkají. Rovněž budoucí i stávající učitelé na 1. stupni základního školství a učitelé prakticky zaměřených předmětů na 2. stupni těchto škol mohou v textu najít informace potřebné pro práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami integrovanými do kolektivů žáků běžných tříd.

Práce na textu trvala poměrně dlouhou dobu, protože jsme se - ve spolupráci se studenty, pracovníky některých zařízení a učiteli katedry speciální pedagogiky pražské pedagogické fakulty, snažili najít jeho vhodnou formu a obsah. Spolutvůrci jsou především studenti speciální pedagogiky - učitelství na speciálních školách a oborové studium, kteří studovali volitelnou pracovní výchovu a volitelnou ergoterapii v letech 1999 - 2002. S nimi jsme v seminářích mnohé prodiskutovali a ověřili realnost uvedených úkolů.

V textu nejsou zařazeny činnosti spojené s přípravou pokrmů a také činnosti zaměřené na provoz a údržbu domácnosti. Dosud jsme tyto oblasti praktických činností neověřili při práci se studenty v dostatečné míře, protože nemáme pro jejich výuku vytvořeny materiálové předpoklady. Ve spolupráci s pracovníky oddělení rodinné výchovy bychom tento nedostatek rádi brzy napravili.

Původní představu o moderním tištěném informačním zdroji doplněném údaji zprostředkovanými elektronickými médii jsme z různých důvodů postupně opouštěli a vytvořili text spíše tradiční. Především jsme museli vzít v úvahu změny v obsahu www stránek pracovišť, zabývajících se probíranou problematikou. Čtenáři by v pozdějších letech pravděpodobně potřebné informace na uvedených adresách nenašli. Pokud budeme mít možnost, pokusíme se po získání zkušeností s využíváním předloženého textu o jeho inovaci. Přivítáme proto všechny připomínky čtenářů. Některé doplňky a menší úpravy bychom mohli vkládat průběžně do neprodaných výtisků.

Učební text, i když má v názvu slovo ergoterapie, nemá v žádném případě ambice připravovat specialisty - ergoterapeuty. Pro ty jsou určeny především texty prof. MUDr. Pfeifera, DrSc. a autorek učebních textů pro střední zdravotnické školy i pro vysoké školy, ze kterých jsme v části textu věnované ergoterapii vycházeli, a které na příslušných místech citujeme.

Dosavadní zkušenosti s výukou speciální pracovní výchovy a ergoterapie ukázaly, že je nutné využít pro zpracování úkolů navazujících na probíraná témata pedagogických praxí studentů. Při praxích studenti získávají také podklady pro seminární práce. Rozpra na nad těmito pracemi je pak součástí dílčích zkoušek. Úkoly vhodné pro práci v seminářích nebo pro samostatnou práci studentů mohou být podle potřeby doplňovány a obměňovány.

Praha, září 2002.

Autofi